בולי אלו עשירים דכתיב [1]ושברתי את גאון עוזכם ותני רב יוסף אלו בולאות שביהודה בוטי אלו העניים דכתיב [2]העבט תעביטנו אמר ליה רבא ללעוזא מאי פרוסבול א"ל פורסא דמילתא [א]אמר רב יהודה אמר שמואל יתומין אין צריכין פרוסבול [ב]וכן תני רמי בר חמא [מד]יתומין אין צריכין פרוסבול דר"ג ובית דינו אביהן של יתומין [ג]תנן התם [מה]אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע אם אין לו [מו]מזכהו בתוך שדהו כל שהו וכמה כל שהו אמר רב חייא בר אשי אמר רב אפילו קלח של כרוב אמר רב יהודה אפי' [ד]השאילו מקום לתנור ולכירים כותבין עליו פרוסבול איני והתני הלל אין כותבין פרוסבול אלא על עציץ נקוב בלבד נקוב אין שאינו נקוב לא אמאי והא איכא מקומו [ה]לא צריכא * דמנח אסיכי רב אשי מקני ליה גידמא דדיקלא וכתב עליה פרוסבול רבנן דבי רב אשי [ו]מסרי מילייהו להדדי רבי יונתן מסר מילי לר' חייא בר אבא אמר ליה צריכנא מידי אחרינא אמר ליה לא צריכת ת"ר [מז]אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע כותבין עליו פרוסבול לו ולערב אין להן קרקע ולחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו פרוסבול מדרבי נתן [ז]דתניא רבי נתן אומר [מח]מנין לנושה בחברו מנה וחברו בחברו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל [3]ונתן לאשר אשם לו [ח]תנן התם [מט]השביעית משמטת את המלוה בין בשטר בין שלא בשטר רב ושמואל דאמרי תרוייהו [נ]בשטר שטר שיש בו אחריות נכסים שלא בשטר שאין בו אחריות נכסים כל שכן מלוה על פה רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים שלא בשטר [ט]מלוה על פה אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט תניא כותיה דר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש שטר חוב משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט תניא אידך [נא]סיים לו שדה אחת בהלוואתו אינו משמט ולא עוד אלא אפילו כתב כל נכסיי אחראין וערבאין לך אינו משמט קריביה דר' אסי הוה ליה ההוא שטרא דהוה כתיב ביה אחריות נכסים אתא לקמיה דר' אסי אמר ליה משמט או אינו משמט א"ל אינו משמט שבקיה ואתא לקמיה דר' יוחנן א"ל משמט אתא ר' אסי לקמיה דר' יוחנן א"ל משמט או אינו משמט אמר ליה משמט והא מר הוא דאמר אינו משמט א"ל * [י]וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה א"ל והתני' כוותיה דמר א"ל דלמא ההיא בית שמאי היא [כ]דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי [ל]תנן התם [נב]המלוה את חבירו מעות על המשכון [נג]והמוסר שטרותיו לבית דין אין משמטין בשלמא מוסר שטרותיו לב"ד דתפסי להו בי דינא אלא מלוה על המשכון מאי טעמא אמר רבא משום דתפס ליה אמר ליה אביי אלא מעתה הלוהו ודר בחצרו דתפים ליה הכי נמי דלא משמט אמר ליה שאני משכון דקני ליה מדרבי יצחק [מ]דאמר רבי יצחק [נד]מנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר [4]ולך תהיה צדקה אם אינו קונה צדקה מנין מכאן לבעל חוב שקונה משכון תנן התם

המחזיר

רש"י

א) בולי ובוטי. עשירים ועניים. עשירים שלא יפסידו ועניים שלא ינעלו דלת בפניהם: **בולאות.** עשירים: **העבט.** ומי הן הלווים עניים: **ללעוזא.** שאינו מדבר בלשון עברי הוא לעוזא ואותו ששאל רבא הימנו זאת היה מדבר בלשון פרוזבול ופי' לו שבלשונו פרוז פורסא תקנה: **אין צריכין פרוסבול.** שאין שביעית משמטת חוב של אביהן המת: **ר"ג ובית דינו.** כלומר נשיאי ישראל שבכל דור ודור: **אביהן של יתומין הן.** וממונים עליהן ועל ממונם והיו שטרותיהן כמסורים לב"ד. הא דנקט רבן גמליאל שהיה בית דינו קיים ונוהג כשנשיאות משנה זו והא דרמי בר חמא ברייתא היא: **אלא על הקרקע.** אם יש קרקע ללוה דלא תקנו אלא בזמן שהחוב כשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע דהוי מלתא דשכיחא כדאמרינן בכמה דוכתי דבמילתא דלא שכיחא לא עבוד רבנן תקנתא ואע"פ שאינו שוה כל החוב כדקתני לקמיה קרקע כל שהוא אמרן אפילו מלא מחט גובה מלא קרדוס ל) כמעשה דקטינא דאביי (כתובות דף צא:): **ואם אין לו.** קרקע ללוה: **מזכהו.** המלוה קרקע כל שהוא בתוך שדהו: **לתנור.** להנים בו תנור או כיריים המטלטלין: **הא תני הלל.** אמורא הוא: **אלא על עציץ נקוב.** שהוא מחובר וכל שכן על קרקע עצמו אם שלו היא: **האיכא מקומו.** דהא מקומו או שלו הוא או השאילוהו לו הואיל ועציץ שלו הוא: **דמנח אסיכי.** על גבי יתדות ואין הקרקע שלו הלכך נקוב הוי כמחובר ושאינו נקוב אין כאן קרקע: **גידמא.** גזע דקל קצוץ והגזע מחובר בארץ: **מסרי מילייהו.** בלא כתיבת פרוזבול אלא כך אמר לחברים הרי אתם בית דין וחובי מסור לכם לגבותו כל זמן שארצה: **ולחייב לו יש לו.** לאדם אחר שחייב ללוה זה מנה: **מדרבי נתן.** הוי קרקע לוי החייב לשמעון משועבד לפרוזבול של ראובן המלוה את שמעון: **שיש בו אחריות נכסים.** שיעבד לו קרקעותיו: **אינו משמט.** דכגבוי דמי וכמו שהקרקעות בחזקת המלוה הן וגבויות ממש ואין כאן חוב: **סיים לו.** הלוה למלוה: **שדה אחת בהלואתו.** יחדה לו לגבות הימנה: **סיים.** הרלה בסימניה ובמצריה דכגבוי ממש דמי: **אפילו כתב כל נכסיי אחראין.** דלא דמי לגבוי כל כך כסיים אפ"ה אינו משמט: **קריביה דרבי אסי.** הוא היה המלוה: **מדמין.** נראה בעינינו וכמדומין אנו כן ולא שמענו מרבותינו: **נעשה מעשה.** להוציא ממונו בידים: **דבית שמאי** במסכת סוטה (דף כה.) מתו בעליהן עד שלא שתו בית שמאי אומרים נוטלות כתובתן ולא שותות כו': **העומד לגבות.** מאחר ששטר כשר הוא והקרקע משועבד בו: **דתפסי להו בי דינא.** והפקרן הפקר וגבי מלוה לא קרינן ביה לא יגוש מ): **דתפיס ליה.** ואינו נוגשו ותובעו כלום: **שאני משכון.** למטלטלי: **דקני ליה.** למלוה ואם אבד חייב באחריותו הלכך כגבוי נמי דמי לענין שביעית:

המחזיר

תוספות

אלא על הקרקע. משום דמלתא דשכיחא היא שמלוה למי שיש לו קרקע לפי שאין יכול לכלותו ועומדת בפניו ואע"ג דעציץ נקוב יכול לכלותו לא פלוג רבנן במקרקעי והא דכתבינן אקרקע כל שהוא פי' בקונטרס משום דראוי לגבות בו כל החוב כמעשה דקטינא דאביי ורבינו שמואל פי' משום דקרקע כל שהוא שוה כל החוב דאין אונאה לקרקעות וקשה דהא אמרי' (כתובות דף ק:ט) דביטול מקח יש להם עד פלגא: **מדרבי** נתן. הלכה כר' נתן דרבא בפרק כל שעה (פסחים לא.) לא מתוקמא מלתיה אלא כרבי נתן גבי פלוגתא דלמפרע הוא גובה דאביי ורבא וקיימא לן כרבא בר מיע"ל קג"ס ור"ת בתחלה ר"ל דאין הלכה כרבי נתן ושוב חזר בו ואין להאריך כאן:

שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט. הא דאמרינן לעיל בפ"ב (דף יח.) דאונס קנס ופיתוי שוקפן במלוה משמטין ומפרש דהיינו משעת העמדה בדין אע"ג דמשעמד בדין גבי ממשעבדי כדמוכח בכמה דוכתי וכן כתובה משתפגום ותזקוף משמטת אע"ג דגבי ממשעבדי * מ"מ אלים טפי כשמפורש שיעבוד בשטר:

דתפים ליה. פי' בתורת משכון ודרשי' בספרי ולא של אחיך בידך: **אלא** מעתה הלוהו ודר בחצרו. אין לפרש דפריך מהלוהו שלא על חצרו מדלא נקט הלוהו ויש לו משכון בידו אלא פריך הלוהו על חצרו ודר בחצרו דאפ"ה משמט כדמוכח בפ' איזהו נשך (ב"מ דף סו:) דאמרינן האי משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטת:

שאני משכון דקני ליה מדרבי יצחק. ואם תאמר והא דר' יצחק שלא בשעת הלואתו כדאמרינן בהאומנים (ב"מ פב.) ובשלהי פרק הדיינין (שבועות מד.) והכא המלוה על המשכון קתני דמשמע בשעת הלואתו כדאמרי' התם והא אידי ואידי הלוהו על המשכון קתני ואין סברא לחלק בין המלוה להלוהו ועוד בפרק הזהב (ב"מ דף מח:) ובפ' הדיינין (שבועות מד:) משמע נמי דאפי' בשעת הלואתו אינו משמט גבי מלוה על המשכון ואינו שוה אלא פלגא דקאמר רשב"ג דאינו משמט פי' מה שכנגד המשכון ורבי יהודה הנשיא סבר דמשמט משום דלא תפיס ליה אלא לזכרון דברים בעלמא והיינו ע"כ במשכון בשעת הלוואתו דשלא בשעת הלוואתו מאי דמשכן שקיל לגוביינא ואפילו הכי אם היה שוה המשכון כנגד ההלואה אינו משמט וי"ל דמסתבר ליה להש"ס מאחר דקני ליה מדרבי יצחק שלא בשעת הלוואתו אלים נמי שיעבודיה בשעת הלואה דלא משמט דקרינן ביה ולא של אחיך בידך וכן צריך לפרש בפרק כל שעה (פסחים לא:) דמייתי דר' יצחק גבי ישראל שהלוה לעובד כוכבים על חמצו דאלים שיעבודיה אפילו בשעת הלוואתו דמיקרי שלך לעבור בבל יראה הואיל שלא בשעת הלוואה קני לגמרי דאפילו מקבל פקדון

מעובדי

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ט מהל' שמטה הל' כד סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סימן סז סעיף כח:

מה ב ג מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף כב:

מו ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' כג:

מז ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' כב:

מח ו מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעי' ב:

מט ז מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעי' כג:

נ ח מיי' פ"ב מהל' מלוה הל' ו סמג עשין צד טור ש"ע ח"מ סימן סו סעי' א:

נא ט י כ מיי' פ"ט מהל' שמטה הל' ו סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סימן סז סעיף ג:

נב ל מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעי' יב:

נג מ מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי' יא:

נד נ מיי' פ"י מהלכות שכירות הל' א [ופ"ה מהל' אישות הל' ג] סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' עב סעיף ב:

◆

תוספות רי"ד (המשך)

בזמן שאתה משמט כספים אתה משמט קרקע אלא כרבנן דלא מקשי: ר' יוחנן מסר מיליה לר' חייא בר אבא א"ל מי צריכנא מידי אחרינא א"ל לא. פי' צריך אני לכתוב פרוזבול וא"ל אינך צריך די לך שמסרת שטרותיך לפנינו בדברים בעלמא: ת"ר אין לו קרקע ללוה ולערב יש לו קרקע ד) כותבין עליו פרוזבול מדר' נתן דתניא ר' נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאים מזה ונותנים לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו: תנן התם שביעית משמטת את המלוה בשטר ושלא בשטר רב ושמואל דאמרי תרוייהו בשטר שטר שיש בו אחריות נכסים ושלא בשטר שאין בו אחריות נכסים ה) ושלא בשטר מלוה על פה אבל יש בו אחריות נכסים אינו משמט פי' דכמאן דגבוי דמי. תניא כותיה דר' יוחנן ור"ל ש"ח משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט: תניא אידך סיים לו שדה בהלואתו אינו משמט ולא עוד אפי' כתב לו כל נכסיי אחראין וערבאין לך אינו משמט. קריביה דר' אסי הוה ליה ההוא שטרא דהוה ביה אחריות נכסים אתא לקמיה דר' אסי א"ל אינו משמט ו) א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה א"ל והתניא כותיה דמר אמר דלמא ב"ש הוא

א) חסר כאן וצ"ל תנן התם אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע וכו': ב) עי' קדושין דף לח ע"ב ואע"ג: ג) צ"ל דמתן שלי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים אלא כרבנן דלא מקשי: ד) חסר כאן וצ"ל כותבין עליו פרוזבול לו ולערב אין להן קרקע ולחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו וכו': ה) חסר וצ"ל ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים ושלא בשטר וכו': ו) חסר כאן שורה אחת וצ"ל אתא רב אסי לקמיה דר"י א"ל משמט והא מר הוא דאמר אינו משמט א"ל כו':

מסורת הש"ס

א) ב"ק לו:, ב) [שם לו. ע"ש בתוס' ד"ה אין צריכין], ג) שביעית פ"י מ"ו, ד) פסחים לא. קדושין טו. כתובות יט. פב. ב"ק יט:, ה) שביעית פ"י מ"ה, ו) [ע' תוס' שבועות לו: ד"ה ואין], ז) [לעיל יט.], ח) יבמות לא: כתובות פא. סוטה כה. שבועות מח:, ט) שביעית פ"י מ"ב מכות ג:, י) פסחים לא: ב"מ פב. שבועות מד. קדושין ח:, כ) [שייך לדף לו:], ל) [לעיל לו:], מ) [דברים טו], נ) [עי' תוס' ב"מ נ. ד"ה אמר ר"נ],

◆

תורה אור השלם

1. וְשָׁבַרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחֻשָׁה:
ויקרא כו יט

2. כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ:
דברים טו ח

3. וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ:
במדבר ה ז

4. הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרְכֶךָּ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
דברים כד יג

◆

גליון הש"ס

גמ' דמנח אסיכי: עיין לעיל דף ז ע"ב תד"ה דלמא: שם וכי מפני שאנו מדמין. לעיל יט ע"א: תוס' ד"ה שטר שיש בו וכו' מ"מ אלים טפי. עיין שבועות דף לו ע"ב תד"ה ואין מביאין:

◆

מוסף רש"י

הובא בעמוד הקודם

◆

תוספות רי"ד

אמר רב יהודה אמר רב יתומים אין צריכין פרוזבול וכן תני רמי בר חמא יתומים אין צריכין פרוזבול א) אלא על הקרקע ואם אין לו קרקע מזכהו בתוך שדהו כל שהוא פי' אם אין לו קרקע ללוה מזכהו המלוה בתוך שדהו מתנה כל שהוא וסומכין עליו לכתוב לו פרוזבול וכמה כל שהוא אמר חייא בר רב אשי אמר רב אפילו קלח של כרוב: אמר רב יהודה השאילו מקום לתנור או לכירה כותבין עליו פרוזבול: רב אשי מקני ליה גידמא דדיקלא פי' דקל קצוץ מחובר לקרקע וכתב עליה פרוזבול: רבנן דבי רב אשי מסרי מילייהו להדדי הריני מוסר לכם שטרותיי דהיו גובים אותם בשביעית. ואע"ג דרב אשי היה בבבל ואין שביעית נוהגת בחוצה לארץ ואפילו מדרבנן כדאמרי' הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית דאלמא אין שביעית נוהגת בח"ל אפ"ה השמטת כספים נוהגת שהיא חובת הגוף ב) דלא ס"ל כר' דמקיש השמטת כספים להשמטת קרקעות ג) ואפילו